

- 27 Мельниченко В. М., Носань С. Л. 50 пісень-
них літ. — Черкаси, 2007.
28 Соса П. П., Березняк Г. І., Мельничен-

ко В. М. Пам'ятки Черкас. — Черкаси,
1998. — С. 16.

Василий Мельниченко

Дань памяти Т. Г. Шевченка на Черкасчине: формирование и развитие традиций

*В статье освещается зарождение и развитие традиций чествования памяти Т. Г. Шевчен-
ко на его родине — Черкасчине.*

Ключевые слова: Т. Г. Шевченко, Черкасчина, память, шевченкиана.

Vasiliy Melnichenko

**The honouring of T. G. Shevchenko's memori in Cherkascyna:
the origin and development of traditions**

*The article deals with the origin and development of traditions of commemorating Shevchenko
T. G. in his native land — Cherkasy region. The author came to the conclusion that these traditions
gained new development nowadays, in independent Ukraine. The regional ethnographies of Cherkasy
made a great contribution into the „ shevchenkiana”, researching and popularizing the spiritual
heritage of our great fellowman.*

Key words: T. G. Syevchnko's, Cherkascyna, memori, origination, “shevchenkiana”, regional
geography.

УДК 821.161.2“19”(477–25).

Олександр Бонь (м. Київ)

КИЇВ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ У СПОГАДАХ ЗІНАЇДИ ТУЛУБ

*У статті за спогадами відомої письменниці розкрито культурне середовище Києва почат-
ку ХХ століття. Показано атмосферу, яка панувала в навчальних закладах міста, описано
зустрічі З. Тулуб з І. Буніним, М. Горьким та іншими відомими постатями того часу.*

Ключові слова: культурне середовище, І. Бунін, М. Горький, інтелігенція.

Досить поширеним видом історичних дже-
рел є спогади. Вони є результатом суб'єктив-
ного осмислення як історичних постатей, так
і процесів та подій. Умовно спогади (фр. — ме-
муари) слід розділити на: об'єктні (автор зосе-
реджується на певному об'єкті); суб'єктні (ос-
новний об'єкт увага — сам автор); спогади, що
об'єднують два перших види. Серед найпоши-
реніших форм спогадів — листи, щоденники.
Не такою поширеною формою мемуарів є за-
писник, який розкриває процеси осмислення

чи написання твору. Оригінальною формою є
нотатки — вже опрацьований автором ма-
теріал, з суб'єктивним поглядом автора. До-
сить поширеним є літературний портрет, ав-
тор у ньому, як правило, прагне показати ві-
дому особу через зустрічі з нею. Майже всі
згадані вище форми спогадів містяться як
змістові частини у не опублікованих раніше
мемуарах відомої письменниці Зінаїди Пав-
лівни Тулуб “Моє життя”.

Народилась майбутня письменниця 16 лис-

топада (28 листопада за новим стилем) 1890 року в Києві у родині Павла Олександровича та Єлизавети Василівни Тулубів. Померла 26 вересня 1964 в будинку відпочинку літераторів в м. Ірпінь. Батько був юристом, але займався і літературною творчістю та журналістикою — був відомим поетом. Родина переїжджала у зв'язку зі службою батька — Брацлав, Таганрог, Київ. Закінчивши гімназію у Києві, Зінаїда Тулуб вступає на історико-філологічний факультет Вищих жіночих курсів. Вже тоді починає писати вірші. Ґрунтовно вивчає російську і зарубіжну літературу, займається літературознавчими дослідженнями. Згодом залишається при Київському університеті для підготовки до професури. В родині Тулубів були відомі діячі — дід Олександр Данилович (учасник Кирило-Мефодіївського товариства), дядько Олександр Тулуб (автор “Словника псевдонімів українських письменників”), дядько Микола Тулуб (відомий у Києві юрист і громадський діяч).

Тривалий час (до початку 1930 років) поетичні і прозові твори Зінаїда Тулуб писала російською мовою. Очевидно, на хвилі національного відродження 1920 років згадалися козацькі корені. Адже у своїх спогадах вона пише: “Тулуби — прямі нащадки запорозьких козаків. За сімейними переказами, рід Тулубів походив з Криму. Можливо, були вони з турок, які володіли після ліквідації в Криму генуезьких колоній всім узбережжям, або з татар, які населяли внутрішні області півострова. Звісно, вони могли бути й з християнського населення... Хоч би як там було, але в дитинстві чула я, що предки від'їхали з Криму на Україну й були прийняті у Військо Запорозьке, і отримали землі у межах “Вольностей Запорозьких” на Полтавщині”¹.

Найбільш відомим твором письменниці є історичний роман “Людолови”. Перший том роману “Людолови” українською мовою виходить у Харкові 1934 року, другий том — у 1937. У Москві 1935 року видано перший том російською мовою. На Всесвітній виставці у Парижі 1937 року Україною було представлено десять книг, особливе місце у цьому переліку посів двотомник “Людолови” українською мовою. Але це не завадило каральним органам 5 липня (існує в літературі й інша дата — 4 липня) 1937 року заарештувати за участь у міфічній контрреволюційній організації “Виборчий центр”, а 5 вересня Військова колегія Верховного Суду СРСР засудила письменни-

цю строком на 10 років (із поразкою в політичних правах — на 5 років) і конфіскацією майна. На жаль, під час арешту загинув увесь родинний архів Тулубів. Спочатку вона відбувала покарання в Ярославлі, а згодом на Колімі, де вона перебувала в Ельгені². Після відбуття терміну була на заслання в Казахстані. Як це нерідко бувало під час заслання, її вдруге засудили — 1950 року на заслання. Не дивлячись на звернення до Голови Президії Верховної Ради СРСР у липні 1954 року, була звільнена лише у 1956 році. Тільки у вересні 1956 року Зінаїда Тулуб повертається до Києва. Військова колегія Верховного Суду СРСР припинила її справу за відсутністю складу злочину. Але реабілітація її як письменниці відбулась завдяки зусиллям М. Рильського, Л. Смілянського та інших літераторів. Ще за її життя “Людолови” виходять тричі — 1957, 1958 та 1961 року. У 1962 р. у журналі “Прапор” надруковано уривки повісті про Тараса Шевченка у Казахстані під назвою “За бортом”. У 1964 р. побачила світ повість уже під назвою “В степу безкраїм за Уралом”.

Письменниці не вдалося закінчити спогади “Повість мого життя”, як не було видано і російськомовний варіант спогадів під назвою “Моя жизнь”. Перші, із згаданих спогадів, побачили світ в Україні в 1991 році³.

Творчість письменниці, зокрема спогади Зінаїди Тулуб, хоча і фрагментарно, але досліджувались істориками та літературознавцями. Зокрема у монографії Миколи Сиротюка “Зінаїда Тулуб. Літературно-критичний нарис” ще 1968 року згадуються спогади “Мое життя”, написані російською мовою. Автор частково використав їх. З епіграфа до книги ми дізнаємося, що автору надав примірник спогадів брат письменниці — Володимир Павлович Тулуб. Наприкінці книги М. Сиротюк згадує як невидані спогади “Мое життя” і нарис “Мої зустрічі з Горьким”⁴. Цікаві свідчення зі спогадів “Мое життя” опублікував у “Кримській світлиці” член Національної Сплки письменників України Василь Латанський⁵. Наприкінці 2009 року у Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського відбувся круглий стіл на тему “Українська генеалогія: династія Тулубів” та експонувалась виставка, де, зокрема, представлено збірку ранніх не опублікованих раніше поезій “Стихи моей молодости” української письменниці. Її упорядником став літературознавець і журналіст Борис Клименко⁶.

З доповідями на круглому столі виступили Лариса Шевченко, Анатолій Шпиталь, Василь Шепелюк. Останній поінформував про архівний фонд Зінаїди Тулуб: “Ті надзвичайно цікаві матеріали до нас потрапили наприкінці 60-х років... Зберігаються також рукописи спогадів “Мое життя” про діда Олександра Тулуба, про дитинство та юність Зінаїди Тулуб”⁷. Зрідка згадувалась Зінаїда Тулуб у її зв’язках з діячами української культури і в діаспорі⁸.

Вагомий внесок у дослідження творчості та біографії З. Тулуб зробив доктор філологічних наук М. Гнатюк. Зокрема він розкрив значення Тараса Шевченка у творчості Зінаїди Тулуб⁹.

Метою цієї статті є на основі спогадів письменниці “Мое життя” відтворити культурне середовище Києва початку ХХ століття, розкрити взаємозв’язки в літературних колах.

Реалізації мети статті допоможуть документи із особового архіву Зінаїди Тулуб у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України — ф. 128. Зокрема спогади Олени Владиславівни Неселовської, приятельки письменниці, яка познайомилася з нею у 1958 році, — “Мої спогади про життя письменниці Зінаїди Павлівни Тулуб”, написані російською мовою. Документ написаний кульковою ручкою в учнівському зошиті. З них ми дізнаємось, що письменниця останні роки життя жила у Києві в будинку письменників на в. Коцюбинського 3/17, к. 3¹⁰. О. Неселовська свідчить, що у 1963–1964 роках письменниця працювала над спогадами — “Трилогією”. У першій частині вона описувала своє дитинство, діяльність діда — члена Кирило-Мефодіївського братства, життя батька і брата. Друга частина була присвячена періоду заслання Зінаїди Тулуб та про життя в Казахстані. Третя частина стосувалась періоду після заслання — зустрічам з відомими діячами мистецтва і літератури¹¹. Зінаїда Павлівна розповідала Олені Владиславівні, що у перші часи перебування на засланні вона падала по дорозі на роботу, її підтримували товариші, вели під руки. Полегла життя у засланні робота завідувачем клубу. Допомога матеріально З. Тулуб її брат Володимир Павлович, який жив у Ленінграді. Табори та заслання підірвали здоров’я З. Тулуб: важке захворювання серця, хворі ноги, виразка шлунка. Але особливо дошкуляла хвороба очей — друкувала свої рукописи на дру-

карській машинці у спеціальних окулярах. Олена Неселовська останні роки життя письменниці допомагала їй у творчій праці та побутових питаннях¹².

Тепер перейдемо до аналізу заявленої тематики у спогадах З. Тулуб “Мое життя”, що зберігаються в особовому фонді як справа 2, опису 1.

На першому аркуші у верхньому куті чорнильною ручкою написано важливе свідчення авторки спогадів: “Подлинник, написанный в ссылке в Казахстане по ночам на служебной машинке”. Документ має заголовок: “Зинаида Тулуб. Моя жизнь (воспоминанья)”.

Спогади Зінаїди Тулуб містять кілька цікавих сюжетів про культурне життя Києва. Мемуари містять відомості про українське життя, перебування в Києві Івана Буніна, Максима Горького, навчання в Київських вищих жіночих курсах тощо.

Родина Тулубів переїхали у Київ у вересні 1904 р. Квартиру винаймали на вул. Гоголя, б. 34. Помешкання на четвертому поверсі мало шість великих кімнат та балкон, звідки відкривався чудовий краєвид на кадетський гай і Політехнічний інститут¹³. Ось як З. Тулуб описує Київ того часу: “Димно-сіра громада Києва широко розкинулася на своїх семи пагорбах, вічно укрита сизою імлою і здавалася сіруватою після сліпучого кришталевого сонця Азовського узбережжя. Дивним здавався не червоний, а сірувато-жовтий тон його будинків. Вражала висота п’яти і шестиповерхових будинків, схожих на багатовіконні башти, а лазуровий шир Дніпра, перехоплений ажурними арками мостів, так і просився на картину”. І далі про київське середмістя: “... Разом з тим він здався нам брудним і в деяких відношеннях відсталим, порівняно з Таганрогом: каналізація тоді була тільки в центрі, а на середніх вулицях штибу нашої Гоголівської із-під кожного закутка текли на вулицю ручаї помиїв. На мостових валялись брудні папірці, недопалки, гній, а після частих дощів надовго застоювались на площах бруд і багністі калюжі. У самому центрі міста думська площа була замощена по краям. А посередині на бугристій засміченій землі стояв бруд і рились свині. Електрика також сяяла лише в центрі і на Гоголівській, як і раніше, горіли в нашій квартирі гасові 20 і 25 лінійні лампи. Не було навіть газу, як в Таганрозі.

Та і публіка здавалась бідно і погано вдягнутою, порівняно з Таганрозькою: прислуга

ходила по-селянськи у білих чи темних платочках. У кофтинках навипуск і в дешевих бусах-намистах на шиї. Вітрини були маленькі і скромно вбрані, і нові моди не відразу перетворювали натовп, як в Таганрозі, де кожну осінь і весну натовп різко змінював свій зовнішній вигляд за велінням володарки-моди¹⁴.

Далі Зінаїда Тулуб пригадує, що на вулицях перехожі не завжди були привітними у відповідь на запитання російською мовою. Поляки відповідали різко і не хотіли говорити російською. Українці лїниво буркали: “Шукайте самі. Я не тутешній”. І на обурення матері майбутньої письменниці її батько відповідав: “А за що їм, власне, любити нас, росіян? Може, за те, що Польщу розірвали на три частини, саму велику забрали собі, а інші кинули Пруссії і Австро-Угорщині і завели в ній наші поліцейські порядки?.. Та і ми самі — які ми, власне, росіяни? Нащадки запорозьких козаків, українці, а називатися повинні росіянами, або в крайності малоросами. Нас за окремий народ не вважають, хоча є у нас і свої мова і література, і музика — навіть опера”¹⁵.

Далі суперечка між батьками З. Тулуб переходила у площину досягнень обох культур: “Так. Але росіяни дали світу Толстого, Достоевського, Пушкіна, Тургенєва, Сеченова, Менделєєва, Чайковського, Глінку, Васнецова, Рєпіна, Верещагіна. А у вас один Шевченко на закуску, на перше, на друге, на третє і на десерт, — закипала мама, ображена такою неповагою до своєї батьківщини. Так, але так сталося тому, що при Петрі Першому із Києва забрали і вивезли в Москву і Феофана Прокоповича, і Стефана Яворського, і всіх інших наших вчених, позбавили нас кращих людей і тримали, як пасинків, за бортом життя...” — парировав присутній при розмові дядько З. Тулуб — Микола (юрисконсульт Південно-західної залізниці і довірений Міністерства шляхів сполучення, який мав широкі зв’язки з політичною еміграцією).

Батько майбутньої письменниці Павло Тулуб, відомий юрист і літератор, часто бував у Народній аудиторії на Бульварно-Кудрявській (нині — вул. Воровського), де кожну суботу влаштовувались загальнодоступні концерти для незаможної публіки (квиток коштував 20 копійок). У цих концертах безкоштовно брали участь кращі солісти оперного театру, драматичні актори, професура музичного училища тощо. У неділю у цій же аудиторії про-

ходили безкоштовні науково-популярні лекції, літературні диспути, доповіді. Батько Зінаїди Тулуб теж читав такі лекції. Павло Тулуб став постійним дописувачем “Киевских откликов”, які редагував Микола Прокопович Василенко. Рік по тому П. Тулуб почав співробітництво з газетою “Киевская мысль”. Там він познайомився з Анатолієм Васильовичем Луначарським та іншими відомими людьми тогочасного Києва¹⁶.

Згадуючи свої екзамени (екстерном) до Київської першої жіночої гімназії (єдиної в державі), Зінаїда Тулуб свідчить про те, що її викладачі були переважно за своїми поглядами чорносотенно-монархічними, а учбовий округ — “і говорити не приходитьсья”. У гімназіях Києва, за її свідченням, панувала суворая атмосфера. Класні дами перевіряли у кожної учениці довжину спідниці, а якщо у якоїсь із учениць на голові в понеділок залишались сліди завивки — “нещасну ученицю тягли в туалет під водопровідний кран і мочили волосся до тих пір, поки воно не прилипало до голови”. Заборонялась навіть вишивка і мережива на фартухах гімназисток.

Київська інтелігенція після закінчення російсько-японської війни, за свідченням З. Тулуб, була на 9/10 опозиційною царському уряду (хоча і різною мірою), робітники та студентство (за виключенням маленької групки “білопідкладочників” були суціль революційними¹⁷.

Навчаючись на Вищих жіночих курсах, Зінаїда Тулуб друкувала вірші у періодичних виданнях, мріяла, як і її родина, про поетичну кар’єру. Захоплювалась Іваном Буніним. Ще раніше — у 1907 році в народній аудиторії на Бульварно-Кудрявській виступав І. Бунін, де і познайомився з Павлом Тулубом. Восени 1912 року, коли З. Тулуб навчалась на четвертому курсі, в Росії відзначали 25-ліття літературної діяльності визначного поета і письменника¹⁸. Тулубам пощастило бути запрошеними на ці святкування в Москву. Оселились вони у тому ж готелі на Тверській, де жив Іван Бунін з дружиною Вірою Миколаївною Муромцевою (вона була донькою голови Московської міської управи і племінницею голови першої державної думи Росії). Там вона і познайомилась з російським класиком. Іван Олексійович був дуже привітним і порадив: “Головне діло — працювати. Вірші легко нікому не даються. Я у ваші роки зовсім ще погано писав”¹⁹. Іван Бунін у розмовах з молодого по-

етесою намагався дізнатись про її поетичні смаки, дати пораду у поетичній творчості.

Цікавими є спогади Зінаїди Павлівни про перебування Максима Горького в Києві та про її зустрічі з письменником. На початку Першої світової війни в Російській імперії було оголошено амністію політемігрантам, яка торкнулась також Максима Горького. Письменник повернувся в Москву, а згодом вирушив до Києва, оскільки в театрі Соловцова (приміщення нинішнього Національного академічного театру імені Івана Франка) грала його дружина Марія Федорівна Андреева. Довідавшись з газет про перебування М. Горького у Києві, З. Тулуб вирішила неодмінно з ним познайомитись. У той тривожний час Зінаїда продовжувала навчання на вищих жіночих курсах, навчалась на курсах медсестер, допомагала в військовому госпіталі. Горький з дружиною мешкали на Лютеранській вулиці в будинку № 6. Зінаїда подзвонила в двері на шостому поверсі і прислуга відповіла, що “панове” обідають. Передавши візитівку, молода поетеса хотіла піти. Але служниця запросила її до крихітного кабінету зачекати. Невдовзі ввійшов Горький — “високий, широкоплечий і сутулий”. Відразу “низьким хрипливатим басом” письменник запропонував сісти і запитав про батька — Павла Тулуба. Зінаїда Тулуб принесла письменнику кілька віршів. Максим Горький пообіцяв прочитати вірші і сказати про них свою думку. Один з віршів був присвячений І. Буніну. У зв’язку з цим Максим Горький запитав про місце Івана Буніна в російській літературі. Щоби на зачепити авторського самолюбства письменника, Зінаїда Тулуб відповіла:

“По-моему, в поэзии він перший поет Росії.

— Вірно. — підтвердив Горький. — А в прозі?

— А в прозі він займає одне з перших п’яти місць.

— А хто інші четверо? — продовжував допитувати Горький, і в зіницях його блиснули пустотливі іскри.

— Інші: ви, Леонід Андреев, Купрін і Шмелов”.

Далі розмова перейшла у дружнє річище, і письменник розпитував про київських літераторів, вищі жіночі курси. Молода поетеса далі наводить цікаві свідчення про суспільну атмосферу Києва, і хоча вони, очевидно, до певної міри суб’єктивні (Тулуб у той час тяжіла до російської культури), але не позбавлені

спостережливості: “... У Києві суспільство ділиться на групи за національностями, які майже не стикаються одна з одною. У кожного народу — свої клуби і, навіть, театри. Українці чужаються росіян. Поляки — і росіян, і українців, а росіяни так зване товариство євреїв не приймають в своє середовище, а над українцями підтримують, вражаючи їх озлобленим і фанатично вузьким націоналізмом. З польським товариством росіяни рахуються і могли би жити мирно, але поляки тримаються окремо, ненавидять нас і не хочуть нас знати. Що стосується студентства, то київське студентство, порівняно з московським і петербурзьким, політично відстало. Є у нас і білопідкладочники, і прямі чорносотенці, але все ж подавляюче число молоді налаштовано прогресивно, хоча в масі не сповідує ніякої певної програми.

— Благодушні ліберальні прогресисти, — підсумував Горький”²⁰.

На запитання про київських письменників Зінаїда Тулуб відповіла, що великих талантів у Києві немає. На що М. Горький відповів: “У українців є Коцюбинський та Леся Українка. Це єдині справжні таланти. А від інших їх не такою просвітчанською кустарщиною. Що просто нну... — покачав головою Горький. — Є у них таланти, але все ще топчуться вони на сентиментальному народництві, — додав він. — Але не варто говорити їм про це. Колись самі зрозуміють...”²¹. У альбомі Зінаїди для автографів, де були вже підписи Буніна, Рахманінова, Купріна, Глієра та інших, вивів своїм круглим почерком:

“Люблю прості, уперті слова.

Наприклад: “Вони” — своє. А ми — своє.

Максим Горький”.

Під “ми” і “вони” малась на увазі боротьба суспільних класів у російській державі. Далі розмова зайшла про війну. І коли Горький, посміюючись, сказав, що сердобольні дами проводять дні і ночі в шпиталях, доглядаючи за пораненими (його дружина теж допомагала пораненим), Зінаїда здивувалась, невже він стоїть збоку від всенародного горя? “... Дуже, дуже шкода людей. Страждають, гинуть, каліками залишаються, а навіть, питається. Все це ніякої користі нашому народу не принесе. Не потрібна нам така війна, — сказав він рішуче. — Але раз воюють — терпіти змушені”.

Молода поетеса не хотіла надалі досаждати візитами і відволікати від праці. Горький несподівано відповів: “Що Ви! Тут я працювати

не можу. Хіба можна працювати в квартирі, де така міщанська обстановка, де стіни обвішані дешевенькими бездарними картинками і солоденькими гравюрками!.. [М. Горький мешкав у квартирі померлого актора Неделіна. — О. Б.]. У мене на Капрі справжні Помпейські мармури і картини великих художників. А на цю мазню “під художество” дивитись нудно. Який вже тут настрої. Краще голі стіни, ніж така мазня!”

За два тижні З. Тулуб знову прийшла до М. Горького. Але, стоячи у передпокої, почувла бас Горького, який казав, що не може її прийняти, оскільки із взуття у нього залишились лише хатні туфлі, позаяк черевики дружина понесла лагодити. Та молода курсистка відразу знайшлася: “...Покажіть, які у вас туфлі, а я вже сама вирішу, пристойно чи непристойно бесідувати в них про літературу... Горький висунув із-під порт'єри ногу, взуту в коричневі шагрєневі туфлі, і я авторитетно заявила, що такі туфлі повністю підходять для літературних бесід”. Цей епізод свідчить не тільки про те, що матеріальне становище письменника було невтішним, а і про те, що Горький свідомо намагався розвіяти чутки,

які були поширені у вищих колах суспільства про те, що він у побуті не визнає усталених правил поведінки і грубий у спілкуванні.

Зінаїда Тулуб поділилась з Максимом Горьким своїми творчими задумами в царині поезії та прози (згодом вийшло її перше оповідання “На перепутьє”), а письменник давав їй поради. У наступний візит до М. Горького він познайомив її з лікарем І. І. Манухіним (літератор боровся з туберкульозом)²².

Невдовзі у театрі Соловцова був бенефіс Марії Федорівни Андрєєвої у п'єсі “Три сестри” Чехова. В антракті публіка влаштувала Горькому овацію, він посміхався, дещо знітившись, та привітно махнув робітникам і студентам, які переповнювали верхні яруси глядацької зали.

Таким чином за спогадами відомої письменниці Зінаїди Тулуб можна відтворити цікаві процеси в культурному середовищі Києва початку ХХ століття, реконструювати побутування київської інтелігенції цього періоду (зокрема творчої), вказати на взаємозв'язки в літературних колах. Спогади письменниці є цікавим і насиченим джерелом.

Джерела та література

- 1 Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (далі — ЦДАМЛМУ), ф. 128, оп. 1, спр. 2, “Моя жизнь”(396 арк.), арк. 1.
- 2 *Ільєнко Іван*. З порога смерті: Зінаїда Тулуб у тенетах єжовсько-беріївських людоловів // Ільєнко Іван. У жорнах репресій: оповіді про укр. письм.: (за арх. ДПУ-НКВС) / І. Ільєнко. — К., 1995. — С. 285.
- 3 *Тулуб З.* Повість мого життя // Україна. Наука і культура. — 1991. — Вип. 25. — С. 350 — 366.
- 4 *Сиротюк М.* Зінаїда Тулуб. Літературно-критичний нарис / Сиротюк Микола Йосипович. — К.: Радянський письменник, 1968. — С. 5, 218.
- 5 *Латанський В.* Немеркнучий слід роману // Кримська світлиця. — 2007. — 8 червня. — № 23.
- 6 *Тулуб З. П.* Стихи моей молодости / З. П. Тулуб. — К.: Жнец, 2009. — 160 с.
- 7 *Тисячна Н.* Реставрація родинної історії. Династія Тулубів // День. — 2009. — 4 грудня. — № 220.
- 8 Олена Теліга і Зінаїда Тулуб // Сучасна Україна. — Мюнхен, 1952. — Ч.6. — 17 березня.
- 9 Концепт Тараса Шевченка в естетиці й духовній біографії Зінаїди Тулуб / Шевченкознавчі студії. Збірник наукових праць. — Вип. 11. — К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2008. — С. 127 — 134.
- 10 ЦДАМЛМУ, ф. 128, оп. 2, спр. 2, арк. 2.
- 11 Там само, арк. 4.
- 12 Там само, арк. 8.
- 13 Там само, оп. 1, спр. 2, арк. 181.
- 14 Там само, арк. 182
- 15 Там само, арк. 182–183.
- 16 Там само, арк. 188.
- 17 Там само, арк. 189.
- 18 Там само, арк. 281–282.
- 19 Там само, арк. 286, 288.
- 20 Там само, арк. 354–355.
- 21 Там само, арк. 356.
- 22 Там само, арк. 359.

Александр Бонь

Київ початку ХХ століття в споминах Зинаїди Тулуб

В статті по споминах відомої письменниці розкрито культурна середа Києва початку ХХ століття. Показано атмосферу, котра панувала в навчальних закладах міста, описано зустрічі З. Тулуб з І. Буніным, М. Горьким і іншими відомими особистостями того часу.

Ключові слова: культурна середа, І. Бунін, М. Горький, інтелігенція.

Oleksandr Bon

Kyiv in the beginning of XX century in the memories of Zinajida Tulub

In the article is shown the cultural surrounding of Kyiv followed by the memories of the well-known writer. The atmosphere is depicted which was present in the educational establishments of Kyiv. The meetings of Z. Tulub with I. Bunin, M. Gorkyi and other well-known persons of that period are also described in the article.

Key words: cultural surrounding, I. Bunin, M. Gorkyi, intelligence.

УДК 355.48 (477)

Віктор Уніят (м. Тернопіль)

ДІЯЛЬНІСТЬ НИКИФОРА ГІРНЯКА В КОШІ (КАДРІ) УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

Розглянуто різнопланову військову, громадсько-просвітню та культурну діяльність Никифора Гіряка, висвітлено її вплив на вишкіл Українських Січових Стрільців і формування національної свідомості населення Галичини.

Ключові слова: Кош Українських Січових Стрільців, Легіон Українських Січових Стрільців, Пресова Кватира, “Етапна гімназія”, “Бюро культурної допомоги для українського населення окупованих земель”, Українська Галицька Армія.

Метою дослідження є: на основі джерелознавчого аналізу архівних документів, науково-історичних праць і мемуарів, висвітлити роль коменданта Коша УСС Никифора Гіряка у військовому вишколі й патріотичному вихованні особового складу УСС у боротьбі за державну незалежність та соборність України.

Актуальність теми зумовлена особливостями періоду реформування Збройних Сил України, що базоване на українській національній ідеї, одним із розробників та провідників якої був уродженець с. Струсів, нині Тербов-

лянського району, комендант Коша УСС Н. Гіряк, а такі зміни потребують утвердження нових форм і методів вишколу та виховання захисників Батьківщини.

Основне завдання дослідження — охарактеризувати національно-історичні традиції військового вишколу й виховання, започатковані комендантом Коша УСС Никифором Гіряком.

Історіографія дослідження охоплює великий масив науково-історичних та мемуарних праць із літопису національно-визвольних змагань першої чверті ХХ ст., але це перше в